

**Úttektir á sjálfsmatsaðferðum grunnskóla
Haustið 2003**

Helstu niðurstöður

**Menntamálaráðuneytið
Desember 2003**

Menntamálaráðuneytið

Desember 2003

Útgefandi: Menntamálaráðuneytið
Sölvhólgötu 4
150 Reykjavík
Sími: 545 9500
Bréfasími: 562 3068
Netfang: postur@mrn.stjr.is
Veffang: www.menntamalaraduneyti.is

Umbrot og textavinnsla: Menntamálaráðuneytið

© 2003 Menntamálaráðuneytið

Efnisyfirlit

FORMÁLI	5
ÚTTEKTIR HAUSTIÐ 2003	6
STAÐA SJÁLFSMATS Í SKÓLUNUM.....	6
SJÁLFSMATSADFERÐIR SKÓLANNA	7
FRAMKVÆMD SJÁLFSMATS Í SKÓLUNUM	8
SAMANTEKT	9
VIÐAUKI	10
VIÐMIÐ	10
MATSTÆKIÐ.....	12
SKÓLAR Í ÚTTEKT HAUSTIÐ 2003	13
ÚTTEKTARADILAR HAUSTIÐ 2003	15

Formáli

Í lögum um grunnskóla nr. 66/1995 eru ákvæði þess efnis að sérhver skóli skuli innleiða aðferðir til að meta skólastarfið, þar á meðal kennslu- og stjórnunarhætti, samskipti innan skólans og tengsl við aðila utan skólans. Í lögunum eru einnig ákvæði um að á 5 ára fresti skuli að frumkvæði menntamálaráðuneytisins gerð úttekt á þeim sjálfsmatsaðferðum sem skólar nota. Ákvæði um úttektir á sjálfsmatsaðferðum grunnskóla komu til framkvæmda haustið 2001.

Menntamálaráðuneytið gaf vorið 1997 út bæklinginn *Sjálfsmat skóla* og er þar fjallað um tilgang og markmið sjálfsmats, sett fram viðmið fyrir sjálfsmat skóla, birtur gátlisti og gefið dæmi um ramma fyrir sjálfsmatsskýrslu. Þau viðmið sem lögð eru til grundvallar úttektum á sjálfsmatsaðferðum skóla eru einnig birt í *Almennum hluta aðalnámskrár grunnskóla*, auk þess sem þau voru kynnt skólum í bréfi sem var sent öllum grunnskólum í júní 2000.

Haustið 2001 voru gerðar úttektir á sjálfsmatsaðferðum 27 grunnskóla, á vorönn 2002 voru sjálfsmatsaðferðir 39 skóla teknar út og á haustönn 2002 sjálfsmatsaðferðir 37 skóla. Á vorönn 2003 voru gerðar úttektir á sjálfsmatsaðferðum 40 skóla. Í þessari skýrslu er gerð grein fyrir úttektum að hausti 2003 á sjálfsmatsaðferðum 41 skóla. Er þar með lokið úttektum á sjálfsmatsaðferðum allra grunnskóla landsins miðað við fyrsta úttektartímabil frá því grunnskólalög voru sett árið 1995.

Helstu niðurstöður úttekta á sjálfsmatsaðferðum grunnskóla haustið 2003 er að finna í þessari skýrslu. Er skýrslan send viðkomandi skólum og sveitarstjórnnum. Skýrsluna er einnig að finna á vef menntamálaráðuneytisins www.menntamalaraduneyti.is undir Málaflokkar (Mat og úttektir).

Úttektir haustið 2003

Í september 2003 var viðkomandi sveitarstjórnnum og grunnskólum tilkynnt um úttektarskóla, tímasetningu úttektanna og úttektaraðila. Skólarnir sem um ræðir eru í Norðausturkjördæmi (Norðurlandi og Austurlandi), Suðurkjördæmi, Suðvesturkjördæmi og Reykjavíkurborg (sjá nánar um úttektaraðila í viðauka).

Úttekt á sjálfmatsaðferðum skóla byggir m.a. á gögnum frá viðkomandi skóla, heimsóknnum í skólann og viðtölum við stjórnendur, kennara, fulltrúa annarra starfsmanna, nemendur og foreldra, eftir því sem við á.

Í úttektunum er lagt mat á stöðu sjálfmats, sjálfmatsaðferðir og framkvæmd sjálfmatsins í einstökum skólum. Þau viðmið sem lögð eru til grundvallar við mat á sjálfmatsaðferðum eru að sjálfsmatið sé: formlegt, altækt, áreiðanlegt, samstarfsmiðað, umbótamiðað, árangursmiðað, stofnana- og einstaklingsmiðað, lýsandi, greinandi og opinbert (sjá viðauka).

Úttektaraðilar kynntu skólustjóra viðkomandi skóla niðurstöður úttektarinnar áður en þeim var skilað til ráðuneytisins.

Staða sjálfmats í skólunum

Í 25 grunnskólum af þeim 41 sem voru teknir út liggur fyrir skrifleg opinber verkáætlun um sjálfsmat eða í um 61% skólanna.

Kerfisbundið sjálfsmat hefur farið fram í 23 skólum eða í um 56% skólanna. Staða sjálfmats í skólunum í úttektinni er eftirfarandi:

Staða sjálfmats	Fjöldi skóla
Kerfisbundið sjálfsmat á öllum helstu þáttum	12
Kerfisbundið sjálfsmat á tilteknum þáttum	11
Einstakar tilraunir við sjálfsmat	10
Undirbúningur kerfisbundins sjálfmats hafinn	4
Ekkert hefur verið unnið við sjálfsmat	4
Annað	0

Af þeim 23 grunnskólum sem höfðu framkvæmt kerfisbundið sjálfsmat höfðu 11 grunnskólar gefið út sjálfsmatsskýrslu. Skýrslurnar náðu ýmist til allra helstu þátta skólastarfsins eða til afmarkaðra þátta þess. Sjálfsmatsskýrsla var í vinnslu í fimm skólum og sjö skólar höfðu ekki gefið út sjálfsmatsskýrslu.

Af tíu grunnskólum sem höfðu gert einstakar tilraunir með sjálfsmat höfðu tveir skólar gefið út sjálfsmatsskýrslur. Sjálfsmatsskýrsla var í vinnslu í tveimur skólum en sex skólar höfðu ekki gefið út slíkar skýrslur.

Alls höfðu því 13 af 41 skólum gefið út sjálfsmatsskýrslu.

Sjálfsmatsaðferðir skólanna

Af þeim 23 skólum sem höfðu framkvæmt kerfisbundið sjálfsmat, byggðu sex skólar sjálfsmatsaðferðir á samsettu og aðlöguðu kerfi. Sjálfsmatsaðferðir 17 skóla byggðu á tilbúnu kerfi, sem voru: *Grunn – Skólarynir, Kanni, Glerverkið og aðlöguð aðferðafræði frá Skotlandi.*

Í skólunum tíu sem höfðu gert einstakar tilraunir við sjálfsmat um afmarkaða þætti skólastarfsins var í öllum tilvikum stuðst við samsett og aðlöguð kerfi.

Í þeim 23 skólum sem höfðu unnið kerfisbundið sjálfsmat voru niðurstöður eftirfarandi um hvort sjálfsmatskerfi skólanna uppfyllti þau viðmið sem menntamálaráðuneytið hefur sett fyrir sjálfsmatsaðferðir (sjá viðauka):

Sjálfsmatskerfið telst:	Já	Nei
Formlegt	20	3
Altækt	21	2
Áreiðanlegt	23*	0
Samstarfsmiðað	19	4
Umbótamiðað	15	8
Árangursmiðað	10	13
Stofnanamiðað	21	2
Einstaklingsmiðað	23	0
Lýsandi	9	14
Greinandi	22	1
Opinbert	12	11

* Já eða já að hluta

Samkvæmt viðmiðum ráðuneytisins töldust 14 skólar af þeim 23 sem höfðu framkvæmt kerfisbundið sjálfsmat vera með fullnægjandi sjálfsmatsaðferðir og níu skólar með fullnægjandi aðferðir að hluta.

Framkvæmd sjálfsmats í skólunum

Í þeim 23 skólum sem framkvæmt höfðu kerfisbundið sjálfsmat taldist undirbúningur og kynning fullnægjandi í 16 skólum og fullnægjandi að hluta í sex skólum. Í einum skóla taldist undirbúningur og kynning framkvæmdar ófullnægjandi.

Í 13 skólum af þeim 23 sem höfðu framkvæmt kerfisbundið sjálfsmat var framkvæmd umbóta í samræmi við aðgerða- og þróunaráætlun sem gerð var í kjölfar sjálfsmats. Fimm skólanna höfðu metið hvort markmiðum í aðgerða- og þróunaráætlun hafði verið náð.

Í sjö skólum af þeim 23 sem höfðu framkvæmt kerfisbundið sjálfsmat höfðu verið sett viðmið um hvað bættur árangur í einstökum þáttum fæli í sér. Í 12 tilvikum var einstaklingsmiðað sjálfsmat nýtt við starfsmannastjórnun.

Framkvæmdin í heild taldist fullnægjandi í sjö af þeim 23 skólum sem höfðu framkvæmt kerfisbundið sjálfsmat og fullnægjandi að hluta í 13 skólum. Í þremur skólum taldist framkvæmdin í heild vera ófullnægjandi.

Samantekt

Helstu niðurstöður úttekta á sjálfsmatsaðferðum 41 grunnskóla haustið 2003 eru að 23 grunnskólar hafa framkvæmt kerfisbundið sjálfsmat eða um 56% skólanna. Þar af hefur kerfisbundið sjálfsmat á öllum helstu þáttum skólastarfsins farið fram í 12 skólum.

Í eftirfarandi töflu má sjá samantekt á niðurstöðum um mat á sjálfsmatsaðferðum skóla:

Sjálfsmatsaðferðir skólans teljast:	Fjöldi skóla
Fullnægjandi	14 (34%)
Fullnægjandi að hluta	9 (22%)
Ófullnægjandi	18 (44%)
Samtals	41 (100%)

Þegar lagt var mat á framkvæmd sjálfsmats þeirra 23 skóla sem höfðu framkvæmt kerfisbundið sjálfsmat eru niðurstöðurnar eftirfarandi:

Framkvæmd sjálfsmats telst:	Fjöldi skóla
Fullnægjandi	16 (70%)
Fullnægjandi að hluta	6 (26%)
Ófullnægjandi	1 (4%)
Samtals	23 (100%)

Af þeim 41 grunnskóla sem voru í úttekt haustið 2003, eru sjö skólar sem uppfylla að öllu leyti bæði viðmið ráðuneytisins um sjálfsmatsaðferðir og um framkvæmd sjálfsmats.

Viðauki

Viðmið

Viðmið ráðuneytisins sem lögð eru til grundvallar við úttektir á sjálfsmatsaðferðum skóla eru að sjálfsmatið sé:

1. Formlegt

Lýsing á aðferðum við sjálfsmat þarf að liggja fyrir í sjálfsmatsskýrslu, skólanámskrá og hugsanlega í fleiri skriflegum gögnum frá skólanum. Fram þarf að koma hvort um er að ræða viðurkennda sjálfsmatsaðferð eða samsetta og aðlagða aðferð. Gera þarf grein fyrir hvernig að sjálfsmatinu er staðið í heild. Í lýsingunni þarf að koma fram hverjir stjórna verkinu, hverjir vinna það á hverjum tíma og til hverra það nær.

2. Altækt

Sjálfsmatið skal ná til allra helstu þátta skólastarfsins, þ.e. markmiða, stjórnunar, náms, kennslu, námsmats, nemenda, starfsfólks, aðbúnaðar og ytri tengsla. Ekki er þó gert ráð fyrir að skólar geti tekið jafn ítarlega á öllum þáttum á hverju ári.

3. Áreiðanlegt

Mikilvægt er að sjálfsmatið byggi á traustum gögnum og áreiðanlegum mælingum. Gögn úr bókhaldi skólans, t.d. námsferilsskrá og fjarvistaskrá, þurfa að vera tiltæk. Skólar geta þó ekki í öllum tilvikum byggt á tölulegum gögnum, en þurfa þá að meta starf sitt með öðrum hætti, eins og viðhorfakönnunum meðal ólíkra hópa, t.d. meðal nemenda, starfsfólks, foreldra, viðtökuskóla, almennings, atvinnulífs og brautskráðra nemenda.

4. Samstarfsmiðað

Allt starfsfólk þarf með einum eða öðrum hætti að koma að vinnu við sjálfsmatið. Við skipulagningu og undirbúning sjálfsmatsins þarf að kynna öllum starfsmönnum umfang verkefnisins. Jafnframt þarf að nást sátt um framkvæmd þess. Verkaskipting þarf að vera skýr og sömuleiðis stjórnun og ábyrgð. Á þessu stigi þarf að hafa í huga þátttöku nemenda, foreldra og annarra hagsmunaaðila í sjálfsmatinu.

5. Umbótamiðað

Í sjálfsmatsskýrslu þarf að birta aðgerða- og starfsáætlun um þær umbætur í skólastarfinu sem vinna þarf að í kjölfar sjálfsmats. Einnig þarf að birta upplýsingar um hvernig markmiðum umbótaáætlunar verði náð. Viðmið um hvað bættur árangur felur í sér þurfa að vera skilgreind.

6. Árangursmiðað

Skólinn skal vinna að því að meta hvort markmiðum skólans hafi verið náð og hvaða árangri skólastarfið hefur skilað út frá viðmiðum sem hann hefur sett sér. Þetta geta t.d. verið viðmið um námsárangur, vellíðan, umgengni, fjarvistir og brottfall.

7. Stofnana- og einstaklingsmiðað

Sjálfsmatið þarf að beinast bæði að stofnuninni sjálfri og einstaklingum innan hennar. Sem dæmi um þetta má nefna mat á frammistöðu skólans í samanburði við aðra, t.d. á samræmdum prófum og mat á stjórnun og kennslu.

8. Lýsandi

Í sjálfsmatsskýrslu þarf að vera stutt hnitmiðuð lýsing (texti, myndir, töflur) á starfsemi skólans. Lýsingin þarf að hafa tengsl við markmiðssetningu.

9. Greinandi

Í sjálfsmatsskýrslu þarf að birta styrk- og veikleikagreiningu, sem sett er fram kerfisbundið við hvern þátt matsins og síðan í samantekt í lokin.

10. Opinbert

Fyrirfram þarf að ákveða hverjir hafa aðgang að tilteknum þáttum sjálfsmatsins en sjálfsmatsskýrslu þarf að birta opinberlega. Hér þarf að tryggja að haldin séu í heiðri ákvæði gildandi laga, m.a. um meðferð persónuupplýsinga.

Matstækið

Menntamálaráðuneytið hefur hannað spurningalista á rafrænu formi sem úttektaraðilar skrá niðurstöður sínar í. Spurningalistarnir eru þrenns konar og fer val á spurningalista eftir stöðu sjálfsmats í hverjum skóla fyrir sig. Meginlistinn samanstendur af 42 spurningum sem úttektaraðilar svara ef skólinn hefur unnið að kerfisbundnu sjálfsmati. Listinn skiptist í fimm meginhluta:

I. Staða sjálfsmats – markmiðið er að fá fram upplýsingar um hver staða sjálfsmatsvinnu í skólanum er.

II. Sjálfsmatsaðferðir– markmiðið er að afla upplýsinga um það kerfi sem skólinn notar. Viðmiðin eru: formlegt, altækt, áreiðanlegt, samstarfsmiðað, umbótamiðað, árangursmiðað, stofnana- og einstaklingsmiðað, lýsandi, greinandi og opinbert og eru settar fram spurningar um hvert þeirra.

III. Framkvæmd sjálfsmats – markmiðið er að fá fram upplýsingar um hvernig til hefur tekist með framkvæmd sjálfsmatsins.

IV. Heildarniðurstaða – markmiðið er að fá fram lokaniðurstöðu úttektaraðila um annars vegar sjálfsmatsaðferðirnar og hins vegar um framkvæmdina. Til að svara þessum hluta byggja úttektaraðilar annars vegar á hluta II og hins vegar á hluta III (sjá hér að ofan).

V. Greinargerð – markmiðið er að fá fram stutta samantekt (hámark 1 bls. A4) á niðurstöðum ásamt athugasemdum og öðrum upplýsingum frá úttektaraðilum.

Ef skólinn hefur einungis gert einstakar tilraunir við sjálfsmat um afmarkaða þætti skólustarfsins fylla úttektaraðilar út spurningalista sem samanstendur af sjö spurningum. Stytttri listi er fylltur út ef ekkert hefur verið unnið við sjálfsmat eða undirbúningur sjálfsmats er hafinn. Úttektaraðilar skila í öllum tilvikum stuttri greinargerð með spurningalistunum.

Skólar í úttekt haustið 2003

Úttektir voru gerðar á sjálfsmatsaðferðum eftirtalinna skóla haustið 2003:

Norðausturkjördæmi:

1. Borgarhólsskóli
2. Brúarásskóli
3. Fellaskóli í Fellahreppi
4. Grunnskóli Borgarfjarðar
5. Grunnskóli Fáskrúðsfjarðar
6. Grunnskóli Mjóafjarðar
7. Grunnskóli Reyðarfjarðar
8. Grunnskóli Siglufjarðar
9. Grunnskóli Skútustaðahrepps
10. Grunnskóli Svalbarðshrepps
11. Grunnskólinn á Bakkafirði
12. Grunnskóli Eskifjarðar
13. Grunnskólinn á Raufarhöfn
14. Grunnskóli Stöðvarfjarðar
15. Grunnskólinn á Þórshöfn
16. Grunnskólinn Djúpavogi
17. Grunnskólinn á Egilsstöðum og Eiðum
18. Grunnskólinn í Breiðdal
19. Hafralækjarskóli
20. Hallormsstaðaskóli
21. Hlíðarskóli
22. Litlulaugaskóli
23. Nesskóli
24. Seyðisfjarðarskóli
25. Vopnafjarðarskóli
26. Öxarfjarðarskóli

Suðurkjördæmi:

1. Grunnskólinn Hofgarði
2. Hafnarskóli
3. Heppuskóli
4. Hrollaugstaðaskóli
5. Nesjaskóli
6. Vallaskóli

Suðvesturkjördæmi:

1. Garðaskóli
2. Salaskóli
3. Stóru-Vogaskóli

Reykjavíkurborgkjördæmi:

1. Borgaskóli
2. Fossvogsskóli
3. Hólabrekkuskóli
4. Ingunnarskóli
5. Víkurskóli
6. Waldorfskólinn Sólstafir

Úttektaraðilar haustið 2003

Í september 2003 gerði menntamálaráðuneytið samning við úttektaraðila um að taka að sér verkefni á sviði úttekta á sjálfsmatsaðferðum grunnskóla haustið 2003. Úttektir á sjálfsmatsaðferðum í hverjum skóla voru í höndum tveggja til þriggja einstaklinga sem saman hafa menntun og reynslu á sviði sjálfsmats, skólastarfs á grunnskólastigi og gæðastjórnunar. Úttektirnar voru unnar af einstaklingum, fyrirtækjum og stofnunum og gerði hvert úttektarteymi að lágmarki úttekt í þremur skólum. Eftirtaldir aðilar önnuðust úttektirnar:

1. Deloitte & Touche
2. Jóhanna G. Kristjánsdóttir og Sýlvía Guðmundsdóttir
3. IMG - Ráðgarður
4. KPMG Ráðgjöf
5. Lovísa Kristjánsdóttir og Védís Grönvold
6. Rannsóknastofnun Kennaraháskóla Íslands
7. Vignir Einarsson og Þórleif Drífa Jónsdóttir